

Selma Lagerlöf

*Från hörnsoffan på Mårbacka till
stol nr 7 i Svenska Akademien*

Bild på omslagets framsida: Om sin "verkliga historia" skrev Selma Lagerlöf den 9 april 1894 till Sophie Elkan: "Den är en enda lång variation öfver ordet vilja. Det är verkligen som om ingenting vore mig medfödt, utan som om jag skapat min begåfning själf genom att önska fram den." Foto: Ateljé Jaeger, 1922. Utlånat av Mårbackastiftelsen.

Selma Lagerlöf är en av Sveriges mest lästa, kända och älskade författare och hennes verk har översatts till omkring femtio språk.

Den här broschyren skildrar främst två av hennes stora drömmar i livet: den att bli författare och den att köpa tillbaka det förlorade barndomshemmet Mårbacka.

© SELMA LAGERLÖF-SÄLLSKAPET
TEXT: CHRISTINA LILJA DRUSE FÖR SELMA LAGERLÖF-SÄLLSKAPET.
FORM: LEIF, EN REKLAMBYRÅ. TRYCK: DANAGÅRD LITHO 2015

ISBN 978-91-637-9307-3

VÄGEN TILL FÖRFATTARSKAPET

"Och allt det där är så sant, som att jag ser dig och du ser mig."

Orden är Selma Lagerlöfs farmors, nedskrivna i *Kristuslegender*. Med dem brukade farmodern avsluta de historier hon berättade för sina barnbarn. Selma var bara fem år när farmor Lisa Maja gick bort, men hennes berättelser i hörnsoffan på Mårbacka förblev viktiga för Selma Lagerlöf livet igenom och sådde ett första frö till det som blev ett märkvärdigt, magnifikt och mästerligt författarskap. "Jag kan inte minnas annat, än att farmor satt och berättade och berättade från morgon till kväll och att vi barn sutto stilla bredvid henne och hörde på. Det var ett härligt liv. Inga andra barn hade det som vi."

Selma Lagerlöf föddes på Mårbacka i Värmland den 20 november 1858 som det fjärde barnet i syskonskaran. Hon var född med en höftledsluxation, vilken gjorde att hon blev låghalt och hade värk i benet hela sitt liv.

Höftskadan gjorde Selma till ett stillasittande barn som gärna lyssnade på de vuxnas berättelser om äventyr och udda levnadsöden. Man läste också högt ur Mårbackas välfyllda bokförråd där Bellman, Lenngren, Tegnér, Stagnelius, Atterbom, Runeberg och Bremer var några av husgudarna.

När Selma var sju år fick hon indianboken *Oceola* av Mayne Reid i sina händer. "Det är den boken, som gör, att jag vid mina unga år redan vet, att vad jag helst av allt vill syssla med under mina kommande dagar, det är att skriva romaner", berättar hon i den självbiografiska novellen "Två spådomar". (I *Troll och människor*.)

Selma Lagerlöf var redan vid unga år medveten om sin kallelse. Hon hade ett starkt självförtroende och byggde på sin beläsenhet med författare som Dickens,

Louise Lagerlöf med sina fem barn år 1872.
Selma 14 år, Daniel 22 år, Anna 16 år, Johan 18 år
och sittande bredvid mamman, Gerda 10 år.
Foto utlånat av Mårbackastiftelsen.

Selma Lagerlöf i 20-årsåldern.
Foto: Anna Ollson. Utlånat av
Mårbackastiftelsen.

Thackeray, Daudet, Flaubert, Ibsen, Bjørnson, Lie, Kielland, Turgenjev, Tolstoy, H. C. Andersen, J. P. Jacobsen, Shakespeare, Byron och Goethe.

Som barn bodde Selma Lagerlöf i ett par perioder hos släktingar i Stockholm för att få behandling för det onda benet. De tog med Selma på opera och teater, starka upplevelser som inspirerade henne att hemma på Mårbacka igen tillsammans med sina systrar uppföra de skådespel hon sett.

Lagerlöf började också tidigt att själv skriva. Hon skrev lyrik, dramatik, prosa och dockteaterspel, och höll 1880 tårntalet på ett bröllop i grannskapet. Författarinnan och kvinnoaktivistinnan Eva Fryxell, som också var inbjuden, imponerades av talet och rådde Selma Lagerlöf att lämna hemmet och skaffa sig en utbildning. Kvinnors möjligheter till utbildning och försörjning i slutet av 1800-talet var begränsade. Men med pengar lånade av brodern Johan flyttade Selma Lagerlöf, mot sin fars vilja, till Stockholm 1881 för att på Sjöbergs Lyceum för flickor förbereda sig för Kungliga Högre Lärarinneseminariet.

I "Två spådomar" berättar Lagerlöf att tårarna störtade fram när hon fick veta att hon hade antagits till seminariet: "Jag känner, att jag har övervunnit

det värsta. Jag är inte mer hjälplös och beroende. Jag har en bana framför mig. Jag ska kunna tjäna mitt eget bröd och själv få råda över mina handlingar. Det ska bli min egen sak att nå dit jag vill nå."

Det var efter en litteraturföreläsning på seminariet som Selma Lagerlöf fick idén till *Gösta Berlings saga*. I den självbiografiska novellen "En saga om en saga" skriver hon att helt plötsligt uppstod tanken att den värld som hon hade levt i hemma i Värmland inte var mindre egendomlig än Fredmans eller Fänrik Ståls, och att de berättelser hon hade hört under sin uppväxt innehöll rikligt med stoff till en roman. "I denna stund beslöt den unga flickan, att hon skulle skriva sagan om Värmlandskavaljererna [...] Men många och långa år dröjde det, innan beslutet kom till utförande."

Efter att ha tagit examen från seminariet fick Selma Lagerlöf 1885 tjänst som lärarinna i Landskrona Elementarskola för flickor. Hon ville uppmuntra elevernas kreativitet och sägs ha varit populär för sin berättartalang men också för att hon sällan förhörde läxorna. Läraryrket kändes dock som en tvångströja. Livet i Landskrona var också "svårt att gjuta det minsta poetiska skimmer öfver", skrev hon till seminariekamraten Mim Rydberg den 10 februari 1886.

Den 18 september samma år skrev hon till Mim: "Jag vill blir en stor författare, se der allt. Jag låter världen, skolan, min familj lefva hur de vilja, jag har verkligen bara ett intresse." På dagarna undervisade Selma Lagerlöf och på kvällarna författade hon. Till en början skrev hon mest sonetter och kämpade med sina Värmlandskavaljerer på rim i Runebergs anda.

Under Landskronatiden lärde Selma Lagerlöf känna Sophie Adlersparre, den svenska kvinnorörelsens ledare, Fredrika Bremer Förbundets grundare och redaktör för tidskriften *Dagny*. Adlersparre tog 1886 in fyra av Lagerlöfs sonetter i tidskriften. När succén uteblev gav Adlersparre Lagerlöf rådet att skriva prosa och stilregeln "Stryk allt, som inte är roligt eller nödvändigt!" (Ur essän om Sophie Adlersparre i *Höst*.)

Lagerlöf lydde Adlersparres råd. Hon gjorde försök att skriva prosa enligt tidens rådande norm och fick 1889 den socialrealistiska novellen "Upprättelse" publicerad i *Dagny*.

Även den blivande *Gösta Berlings saga* antog den realistiska prosans – och dramats – form innan Lagerlöf till slut fann sin egen stil: en kombination av romantik och realism, fantasi och verklighet. Senare skrev hon: ”Sedan tre år har jag ej gjort någonting annat än studerat och kämpat för att vinna ’stil’ så att jag skulle kunna värdigt framställa alla min barndoms hjältar, detta har varit min fixa idé, målet för alla tankar.” (Ur brev till *Iduns* redaktör Frithiof Hellberg 11/11 1890.)

Avgörande blev den novelltävling som tidningen *Idun* utlyste i början av 1890; i november samma år tillkännagavs att ”det första och största priset à Femhundra (500) kronor” hade tilldelats skriften ”’*Gösta Berlings saga*’, berättelse från det gamla Vermland”, med motiveringen ”för den bästa och mest underhållande följetong”.

Iduns redaktör Frithiof Hellberg erbjöd sig att trycka romanen så snart den blev färdig, och här grep Sophie Adlersparre in än en gång. Hon ordnade ett stipendium på 400 kronor som gjorde det möjligt för Selma Lagerlöf att ta tjänstledigt från skolan under vårterminen och avsluta romanen hos goda vänner i Sörmland.

1891, tio år efter att Selma Lagerlöf hade fått idén till *Gösta Berlings saga*, publicerades äntligen romanen. Till författarinnan och recensenten Helena Nyblom skrev hon den 18 mars 1891: ”Jag har haft en fatalists tro på att jag skulle bli en diktare, men om Ni kunde ana hur jag gått och väntat på min andliga islossning.”

Gösta Berlings saga var nydanande och bröt helt med de realistiska ideal som vid tiden dominerade litteraturen, där man ansåg att litteraturen skulle sätta problem under debatt. Lagerlöf anade nog att hennes roman skulle kritiseras. Hon avslutar *Gösta Berlings saga* med orden: ”Här ha nu fantasiens jättebin svärmat omkring oss under år och dag, men hur de ska komma in i verklighetens kupa, det få de sannerligen se sig om.”

Kritiken blev också hård. Karl Warburg skrev att romanen var full av ”onaturaligheter i händelser och stil och faslig enfald” (*Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning* 23/1 1892) och Svenska Akademiens ständige sekreterare Carl David af Wirsén att den präglades av ”ett sjukligt manér”. (*Vårt Land* 8/12 1891). Gustaf

Selma Lagerlöf med sina kollegor på Landskrona Elementarskola för flickor. Till vänster om Selma Lagerlöf står den goda väninnan Anna Oom och till höger skolans föreståndarinna Josepha Ahnfelt. Foto utlånat av Östra Emterviks hembygdsgeningsförening.

Fröding, däremot, skrev att Selma Lagerlöf ägde ”moraliskt ädelmod” och ”gåvan att förstå människor och förlåta dem”. (*Karlstads-Tidningen* 24/12 1891).

Först 1893, efter att tidens ledande litteraturrecensent, dansken Georg Brandes, hade publicerat en uppskattande recension av *Gösta Berlings saga* i tidningen *Politiken* (16/1) vände kritikens kyliga vindar. Brandes tyckte visserligen inte om romanens psykologi, men hyllade det episka greppet, ämnets originalitet och Lagerlöfs stil.

Selma Lagerlöf kände tacksamhet gentemot Brandes hela sitt liv. I ett brev till den store kritikern den 1 december 1904 skrev hon: ”Det blev av den allra största betydelse att jag blev rekommenderad till allmänheten av Er [...] Ni gjorde ju, att jag kom att leva det liv, som jag alltid hade längtat efter.”

Så inleddes ett enastående författarskap som tog Selma Lagerlöf från hörnsoffan på Mårbacka via Nobelpriset i litteratur till stol nr 7 i Svenska Akademien.

Mårbacka efter den första renoveringen 1908.
Foto: G. Reimers, Gefle.
Utlånat av Mårbackastiftelsen.

DRÖMMEN OM MÅRBACKA

”Vet du, att jag har så godt som köpt Mårbacka. Det är åtminstone mundtligt aftaladt så i telefon, men intet kontrakt är ännu underskrifvet. Jag får ett gammalt hus, en gammal trädgård, en liten park, en allé några tunnland åker ett par källare, ett dass, en damm, många vackra träd för 13 500 kr.”

(Ur brev till väninnan Sophie Elkan i juli 1907.)

Mårbacka var navet i Selma Lagerlöfs liv. De hade fört ett gott liv i hennes barndomshem, berättar hon i kapitlet ”En liten herrgård” i *Nils Holgerssons underbara resa*. Och i ett brev daterat Mårbacka i juli 1884 skrev hon till seminariekamraten Hildur Djurberg: ”Här näres man andligen som kroppsligen med sockrade smultron och kalfdans.”

Under 1870-talet inföll en lågkonjunktur som slog hårt mot de små järnbruken i Värmland, vilket i sin tur drabbade jordbruken – och Mårbacka. Selma Lagerlöfs fars många projekt, dåliga affärssinne och tilltagande alkoholism tärde ytterligare på familjens ekonomi.

När barndomshemmet efter pappans död såldes visste Selma Lagerlöfs sorg inga gränser och hon ”tog himlen till vittne” på att hon en gång skulle köpa tillbaka gården. (I ”Återkomsten till Värmland”.)

Efter den påtvingade försäljningen av Mårbacka flyttade Selma Lagerlöfs faster Lovisa till henne i Landskrona, och ett par år senare även mamman. Lagerlöf kom också på allvar igång med sitt författande. I ett brev strax efter debuten av *Gösta Berlings saga* skrev hon: ”Man säger ju, att det ofta behöfs en stor sorg eller en djup saknad för att lära en männi-ska att dikta och jag

Mårbacka. (Lövdala i Gösta Berlings saga).
Selma Lagerlöfs hem.

Mårbacka efter den andra renoveringen 1921–1923. ”Men när som jag blir stor, vill jag allt gärna bo i ett hus, som är vitmålat och har övervåning och skiffertak och en stor salong, där en kan leka och dansa när det är kalas.” Ur *Ett barns memoarer*. Foto utlånat av Mårbackastiftelsen.

*” ... poeter skola göra själarna rena
och vackra hos de läsande sedan
växer det nog vacker säd.”*

(Ur brev till väninnan Elise Malmros 17/11 1899.)

erfor en sådan, då mitt gamla, kära hem för ett par år sedan måste säljas. Det är sedan dess jag lärde mig skriva; att lägga ned mig själv med min sorg och min glädje i mitt arbete, och på ett eller annat sätt har denna bok liksom skänkt mig åter mitt hem.” (Ur brev till kulturmeecenaten Fredrika Limnell 12/12 1891.)

Trots att barndomshemmet gick ur familjens ägo förblev Mårbacka och Värmland Lagerlöfs stora inspirationskälla och de flesta av hennes verk utspelar sig i trakten. Den första roman som hon skrev efter att hon köpt tillbaka Mårbacka, *Liljecronas hem*, handlar just om gården och kärleken mellan hennes farmor och farfar.

Hotet mot hemmet blev ett återkommande tema i Lagerlöfs diktning. Majorskan fördrivs från sina sju bruk i *Gösta Berlings saga*. Gunnar Hede försöker sälja getter för att förhindra att hans Munkhyttan säljs i *En herrgårdssägen*. Maja Lisa i *Liljecronas hem* tvingas inta en undanskymd roll i hemmet när styvmormodern Raklitz flyttar in. Klara Gulla i *Kejsarn av Portugallien* flyttar till Stockholm för att tjäna ihop de pengar som behövs för att hennes far och mor ska kunna behålla sin lilla stuga. Och Ingmar bryter sitt kärlekslöfte till Gertrud och gifter sig med den rika Barbro, för att få tillbaka fädernegården i den stora romanen *Jerusalem*. När Ingmar saknar modet att berätta om sitt svek för Gertrud ber han i stället hennes mor att göra det: ”Gå hem till Gertrud, mor Stina, och säg henne, att jag har svikit henne och sålt mig för att få gården! Bed henne, att hon aldrig mer tänker på en sådan stackare, som jag är!”

Nästan lika ofta som hemmen riskerar att gå förlorade, räddas de från att hamna i främlingars händer. 1907 dog faster Lovisa, och Selma Lagerlöf och hennes syster Gerda återvände för första gången på närmare tjugo år till Östra Ämtervik för att begrava fastern. Det blev, trots den sorgliga anledningen till resan, ett kärt återseende av hembygden. ”Det var så vackert, vet du, riktig äkta skönhet äfven för mina bortskämda ögon, och det gladdde mig. Den trakten kan man visa hvem som helst”, skrev Selma Lagerlöf till Sophie Elkan när hon hade kommit hem till Falun igen i april 1907.

Däremot gjorde besöket på Mårbacka henne nedstämd, eftersom det var så förfallet. Barndomshemmet visade sig dock vara till salu och *Nils Holgerssons underbara resa genom Sverige* hade just gjort succé och inbringat stora inkom-

ster. Selma Lagerlöf hade äntligen möjlighet att köpa tillbaka sitt barndomshem – och hon gjorde det.

1909 fick Lagerlöf ”dynamitpengarna” – hennes benämning på Nobelpriset – och köpte då också tillbaka Mårbackas 140 tunnland åker, 200 tunnland skog och 10 tunnland betesmark. Hon lät renovera och bygga om huset i två olika omgångar och startade jordbruk på gården.

I Mårbackas stora ljusa salong höll Selma Lagerlöf alltid julfest för sina omkring trettio anställda – hon var faktiskt bygdens största arbetsgivare. Det var fler än som behövdes, men att ha många anställda var hennes sätt att hjälpa folk i trakten. Så gick också gården med ekonomisk förlust, vilken täcktes med inkomsterna från författarskapet. På gården odlades råg, havre, korn, rovor, äpplen och kryddväxter som dels såldes i gårdens egen handelsbod, dels på marknaden i Sunne. Dessutom fanns ett trettiotal kor och tio hästar, och därtill grisar, höns och kalkoner.

I mars 1926 inköptes för det nystartade AB Mårbacka Havremjöl räkning 20 ton havre som maldes till ”skrädmjöl” (rostat havremjöl) på Gårdsjö herrgård, paketerades på Mårbacka och sedan kördes till Sunne för vidare leverans till Nordiska Kompaniet och USA. Också skrädmjölsförsäljningen gick med svidande förlust.

Selma Lagerlöf var en modern arbetsgivare. Hon upprättade en sjukhjälpfond som gav

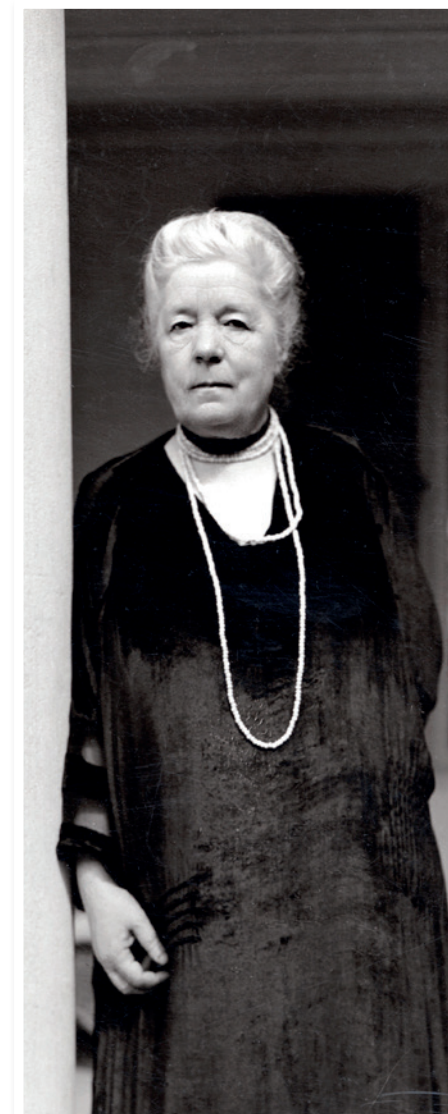

Foto: G. Heurling.
Utlånat av Mårbackastiftelsen.

de anställda sjukersättning och hjälp till läkarbesök och mediciner. Undantag gjordes för sjukdomar som orsakats av "oordentligt leverne eller dryckenskap". Dessutom betalade hon pensioner och försåg, precis som hennes far hade gjort, några av de anställda med bostad. Till Mårbacka hörde några torp som fadern hade döpt till London, Berlin, Prag och Wien.

Framgångarna som författare gjorde det möjligt för Selma Lagerlöf att köpa tillbaka sitt barndomshem. Men rollen som jordbrukare roade henne också i allra högsta grad. "Kära, söta barn bli inte orolig för att jag skriver jordbruk. Jag får lov [att] skriva vad som intresserar mig. [...] Jag har bara levat fantasi och skönhetsliv både då jag skrivit och då jag rest i en lång rad av år. Jag var så hungrig efter verklighetens torftighet, då jag kom hit, som man kan hungra efter vardagsmat efter en kalasvecka."

Dessa ord skrivna till väninnan Valborg Olander på våren 1910 ger en förklaring till att Lagerlöf valde att tacka nej till många av de evenemang som berömmelsen gav inträdesbiljett till. Som en middag på slottet med kronprinsen och Amerikas president Theodore Roosevelt samma år. Arbetet med jorden intresserade henne mer. Och förstås arbetet med orden. Efter att Lagerlöf tackat nej till middagen på slottet skrev hon till Sophie Elkan: "Det där Nobelpriset är verkligen en språngbräda till allt möjligt om man vill begagna sig av det. [...] Men jag ville inte. Jag vill gärna ha litet jordbruk så här vid sidan av författarskapet, men jag vill inte bli förnämt folks rodocka. Jag är inte alls fallen för högmod och fåfänga, men däremot vill jag gärna sätta världen i rörelse." (Maj 1910.)

Och satte den litterära världen i rörelse gjorde Selma Lagerlöf i trettio år till efter att brevet skrevs, med Mårbacka som främsta inspirationskälla.

"Ni förstår, att mitt hjärta är fastvuxet vid den här platsen och det fick inte rotfäste på annat håll."

(Ur brev till Esaias Tegnér d. y. 23/1 1910.)

FÖRSTA KVINNA

"Ni ser, att jag verkligen banar väg för kvinnorna in i de manliga institutionerna. Är det inte roligt?"

(Ur brev till den danska översättaren Elisabeth Grundtvig 21/12 1904.)

1905 valdes Selma Lagerlöf som första kvinna in i Bonniers stipendienämnd.

1907 promoverades Selma Lagerlöf till Sveriges första kvinnliga filosofie hedersdoktor vid Uppsala universitet. Till väninnan Elise Malmros skrev Selma Lagerlöf: "Det är roligt också därför att det är som en utmärkelse för hela kvinnokönet och så därför att det ju inte finns ett spår af tvång för fakulteten att göra detta utan det är ett frivilligt erkännande." (Ur brev 22/4 1907.)

1909 tilldelades Selma Lagerlöf som första svensk och första kvinna Nobelpriset i litteratur "på grund av den ädla idealitet, den fantasiens rikedom och den framställningens sjäfullhet, som präglade hennes diktning". Prissumman uppgick till 139 799 kronor och 83 öre.

1914 valdes Selma Lagerlöf, som första kvinna, in i Svenska Akademien och intog stol nr 7. Hon tvekade först, men såg det sedan som "en triumf för kvinnosaken". (Ur brev till Svenska Akademiens ständige sekreterare Erik Axel Karlfeldt i maj 1914.)

Först 1919 fick Selma Lagerlöf och Sveriges kvinnor rösträtt. Lagerlöf var den som höll jubeltalet. Det dröjde ytterligare två år innan kvinnorna fick gå till valurnorna.

1919 blev Selma Lagerlöf – också som första kvinna – invald som ledamot i kommunalfullmäktige, kommunalnämnd och fattigvårdsstyrelsen i Östra Ämtervik.

BIOGRAFI

”En rullande sten beklädes inte med mossa ...”

Det var Selma Lagerlöfs farmors svar till sin svägerska när denna spådde att den nyfödda Selma skulle få träla och arbeta i alla sina dagar och göra många och långa resor. (Ur ”Två spådomar” i *Troll och människor*.)

1858 Selma Lagerlöf föds på Mårbacka i Värmland den 20 november.

1881 Flyttar mot sin fars vilja till Stockholm för att utbilda sig. Går Förberedande kurs vid Sjöbergs Lyceum för flickor.

1882–1885 Studerar vid Kungliga Högre Lärarinneseminariet i Stockholm.

1885 Börjar arbeta som lärarinna vid Landskrona Elementarskola för flickor. Pappa löjtnant Erik Gustaf Lagerlöf avlider.

1886 Får fyra sonetter publicerade i Fredrika Bremer Förbundets tidskrift *Dagny*.

1888 Mårbackas bohag säljs på auktion.

1890 Vinner första pris i tidningen *Iduns* novelltävling med fem kapitel ur *Gösta Berlings saga*. Mårbackas boningshus och ägor säljs.

1891 Debuterar som författarinna med romanen *Gösta Berlings saga*.

1895 Slutar som lärarinna för att försörja sig som författarinna.

1895–1896 oktober–juni. Får ett resestipendium på 1 400 kronor från kung Oscar II och prins Eugen och gör sin första utlandsresa med väninnan Sophie Elkan till Sicilien. På vägen besöker de München, Dresden och flera italienska städer.

1897 Flyttar med mamma Louise och faster Lovisa till Falun där systern Gerda bor.

1899–1900 december–juni. Reser till Orienten med Sophie Elkan och besöker Egypten, Palestina, Libanon, Turkiet och Grekland.

1904 Får Svenska Akademiens stora guldmedalj. Gör tillsammans med

Sophie Elkan den stora Norrlandsresan inför författandet av *Nils Holgerssons underbara resa genom Sverige*.

1905 Väljs in i Bonniers stipendienämnd som första kvinna.

1906 Skriver anonymt Falukretsens petition för kvinnlig rösträtt.

1907 Promoveras till Sveriges första kvinnliga hedersdoktor vid Uppsala universitet. Köper en bergsmansgård i Falun. Köper också tillbaka Mårbackas boningshus och trädgård.

1908 Renoverar Mårbacka.

1909 Får Nobelpriset i litteratur som första svensk och första kvinna.

1910 Köper tillbaka Mårbackas ekonomibyggnader och ägor. Mantals skriver sig i Östra Ämtervik eftersom Falun ville beskatta Nobelpriset.

1911 Håller talet ”Hem och stat” vid kvinnornas internationella rösträttskongress i Stockholm.

1912 Reser med väninnan Valborg Olander till Finland och Ryssland i

samband med Svenska Litteratursällskapet Runebergfest i Helsingfors.

1913 Väljs in i det litterära Samfundet De Nio.

1914 Väljs in i Svenska Akademien som första kvinna och intar stol nr 7.

1915 Mamma Louise Lagerlöf avlider.

1919 Säljer gården i Falun och bosätter sig permanent på Mårbacka. Väljs in som första kvinnliga ledamot i Östra Ämterviks kommunalfullmäktige, kommunalnämnd och fattigvårdsstyrelse.

1921–1923 Mårbacka byggs om och till av arkitekt Isak Gustaf Clason.

1933 Skriver novellen ”Skriften på jordgolvet” som ”gåva till hjälpaktioner för bispringande av intellektuella flyktingar”.

1940 Selma Lagerlöf avlider hemma på Mårbacka den 16 mars. Hon begravs på påskafton den 23 mars på Östra Ämterviks kyrkogård.

BIBLIOGRAFI

”Om du vill ta reda på mig,
så har du mina böcker ...”

Så skrev Selma Lagerlöf till väninnan Henriette Coyet den 20 juli 1930.
Här följer en sammanställning av Lagerlöfs verk.

1891 GÖSTA BERLINGS SAGA

Efter avslöjandet att majorskan på Ekeby ärvt sina sju järnbruk av sin älskare driver majoren ut sin hustru på landsvägen. Han sätter i stället Ekebys tolv kavaljerer att förvalta Ekeby med den avsatte prästen Gösta Berling som ledare, väl medveten om att de kommer att förlösa arvet. Kavaljererna lovar att under det år de skall förvalta de sju bruken inte göra något som är ”klokt eller nyttigt eller käringaktigt” utan hålla ”glädjen vid makt i Värmland”. Under kavaljersåret går en långdans av nöjen kring Lövens långa sjö, men i spåren följer ett ”domedagselände”.

1894 OSYNLIGA LÄNKAR

Novellsamling som bland annat innehåller ”Dunungen”, en av Lagerlöfs mest intagande noveller om kärlek, pengar, lögn och svek. Borgmästarens son Mauritz har blivit kär i bagarens dotter Anne-Marie, ”Dunungen”. Trots mesalliansen ger borgmästaren sitt bifall till förlovingen eftersom sonen lovar att sälja faderns värdelösa aktier till onkel Teodor, till vilken förlovningsresan går.

1897 ANTIKRISTS MIRAKLER

En idéroman om motsättningen mellan kristendom och socialism, där Antikrist är en metafor för socialismen. Berättelsen om en falsk bild av Jesusbarnet som förs till olika platser och orsakar kaos skrevs efter resan till Sicilien och är präglad av lokalfärg därifrån.

1899 DROTTNINGAR I KUNGAHÄLLA

Fornnordiska berättelser med stoff från de norska kungasagorna som behandlar brytningstiden mellan hedendom och kristendom.

1899 EN HERRGÅRDSSÄGEN

Gunnar Hede klarar inte av sina studier i Uppsala utan dras till fiolspelandet. Studierna kunde ha gett honom en karriär; i stället tvingas han att återvända till barndomshemmet Munkhyttan, som håller på att förfalla. Han misslyckas också med att ta hand om gården, och ger sig därför på att sälja getter för att tjäna pengar. När getterna dukar under i en snöstorm blir Gunnar i sin förtvivlan sinnessjuk. Men han räddas till livet – och kärleken – av den goda Ingrid.

1901–1902 JERUSALEM I–II

Romanen handlar om de bönder från Nås i Dalarna som 1896 efter en väckelse utvandrade till det heliga landet för att ansluta sig till en amerikansk sekt och leva i Kristi efterföljelse. Det är en av Lagerlöfs starkaste skildringar om familjer som splittras och om vänskapsband och kärlekslöften som bryts. Med *Jerusalem* kom det internationella genombrottet.

1904 HERR ARNES PENNINGAR

Den roman som Lagerlöf rent stilistiskt sade sig vara mest nöjd med. Elsalill ser hela sin fosterfamilj mördas och då hon inser att den man hon blivit kär i, Sir Archie, är mördaren slits hon mellan kärleken och plikten och viljan att ställa honom inför rätta. Framgångsrikt filmatiserad av Mauritz Stiller 1919.

1904 KRISTUSLEGENDER

Med denna novellsamling slog Lagerlöf igenom i Europas latinska länder. Här skriver hon om farmoderns berättelser i hörnsoffan på Mårbacka och här finns också ”Fågel Rödbrost”.

1906–1907 NILS HOLGERSSONS UNDERBARA RESA GENOM SVERIGE I–II

Selma Lagerlöf lät i sin läsebok pysslingen Nils Holgersson flyga ut över Sverige för att lära känna sitt land och sig själv, vilket ledde till att världen lärde känna Sverige och Selma Lagerlöf.

1908 EN SAGA OM EN SAGA OCH ANDRA SAGOR

Samling som bland annat innehåller historien om hur *Gösta Berlings saga* kom till. Där står också den långa berättelsen ”Tösen från Stormyrtorpet” om pigan som blir med barn med sin husbonde. Den ställer frågan om vem som bär ansvar

för barnet – ett inlägg i tidens kvinnodebatt. ”Tösen från Stormyrtorpet” var den första av Lagerlöfs berättelser som filmatiserades (1917). Filmen blev en stor publikframgång och ökade Selma Lagerlöfs popularitet i Amerika.

1911 LILJECRONAS HEM

Denna pärla till roman utspelar sig på Lövdala, verklighetens Mårbacka. Den skildrar kärleken mellan Selma Lagerlöfs farmor och farfar, regementskrivare Daniel Lagerlöf – förebilden till kavaljeren Liljecrona på Sagans Ekeby.

1912 KÖRKARLEN

Inspirerad av Landskronatidens arbete bland de fattiga. På nyårsnatten kör Dödens körkarl sin skrängliga kärra för att hämta slumssystemen Edit. Men hon är inte redo att dö. Först måste hon omvända den alkoholiserade hustrumiss-handlaren David Holm, mannen som hon älskar men som är gift med en annan kvinna. Också stumfilmsklassiker från 1921 i regi av Victor Sjöström.

1914 KEJSARN AV PORTUGALLIEN

När Jan i Skrolyckas nye husbonde hotar att vråka honom åker den enda dottern Klara Gulla till Stockholm för att tjäna ihop de pengar som krävs för att köpa stugan. Pengarna kommer punktligt, men det dröjer femton år innan Klara Gulla själv återvänder. Varje dag går Jan till ångbåtsbryggan för att möta dottern. Han får höra att hon i Stockholm lever som prostituerad, och för att kunna leva med skammen inbillar han sig att hon har blivit kejsarinna av Portugallien. Självtar han rollen som ”kejsarinnans fader”, kejsaren själv.

1915–1921 TROLL OCH MÄNNISKOR I–II

Här finns den självbiografiska novellen ”Två spådomar”, Lagerlöfs berömda Nobelpristal som hon riktade till sin bortgångne far, rösträttstalet ”Hem och Stat” och novellen ”Bortbytingen”.

1918 BANNLYST

Med *Bannlyst* ville Selma Lagerlöf väcka människors avsky för krig. Sven Elversson återvänder hem från kriget som en hjälte. Men när han misstänks för att ha ätit människokött för att överleva förkastas han av alla och hårdast av Guds tjänare på jorden, kyrkoherden Rhånge.

1922 MÅRBACKA

Den första delen av Selma Lagerlöfs memoarer skildrar hennes uppväxt och omgivning. Här berättar hon bland annat om förlamningen som drabbade henne när hon var fyra år, och om det mirakulösa tillfrisknandet.

1925 LÖWENSKÖLDSKA RINGEN

CHARLOTTE LÖWENSKÖLD

1928 ANNA SVÄRD

I den första delen av denna trilogi stjäls den ring som general Löwensköld fått av Karl XII för visad tapperhet. I jakten på tjuven avrättas tre oskyldiga bönder. Därmed drabbas den Löwensköldska släkten av en förbannelse som får konsekvenser i de två följande romanerna. Den rike och bortskämde prästen Karl-Artur Ekenstedt (på modernet en Löwensköld) vill leva fattigt som en förebild för sin församling. Hans trolovade Charlotte Löwensköld är mer praktiskt lagd. När hon försöker övertala Karl-Artur att ta sin magisterexamen och söka ett lektorat går han i vredesmod ut på landsvägen för att fria till den första kvinna som kommer i hans väg. Och det råkar vara gårdfarihandlarskan Anna Svärd.

1930 ETT BARNNS MEMOARER

Den andra delen av Lagerlöfs memoarer. Bland annat berättar hon om när pappan drabbades av lunginflammation och hon läste hela Bibeln för att han skulle bli frisk.

1932 DAGBOK FÖR SELMA OTTILIA LOVISA LAGERLÖF

Här fick Lagerlöf kritikerna att tro att dagboksanteckningarna om hennes vistelse i Stockholm för att kurera det onda benet var skrivna av den då fjortonåriga Selma, när de i själva verket var författade närmare sextio år senare.

1933 HÖST

Innehåller bland annat essän ”Sophie Adlersparre (Esselde)” och novellerna ”Skriften på jordgolvet” och ”Stenen i sjön Rottnen”.

1943–1945 FRÅN SKILDA TIDER I–II

Samling utgiven postumt med minnen, noveller, tal och essäer från ... skilda tider.

*Selma Lagerlöf, 1916. Foto: Henry Goodwin.
Utlånat av Mårbackastiftelsen.*

Selma Lagerlöf-sällskapet

Sällskapet syfte är att främja kännedom om
Selma Lagerlöf och hennes författarskap.

För att förverkliga detta syfte skall sällskapet strävan vara
att befordra och understödja forskning om Selma Lagerlöf.

Sällskapet skall också utge skrifter om henne, väcka och
vidmakthålla intresset för Selma Lagerlöf och hennes verk.

SELMA LAGERLÖF-SÄLLSKAPET

www.selmalagerlof.org